

تمبرهای موقتی کرمانشاه

هادی میرزایی

عضو انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران

bastenegar@yahoo.com

بهمن ۱۳۹۹

چکیده

این مقاله به بررسی تمبرهای با سورشاز^۱ ۱۲ و ۲۴ شاهی روی ۱ قران احمدی کوچک معروف به سری کرمانشاه می‌پردازد. ابتدا در مورد علت تاریخی این سورشاز^۱ مطالبی نوشته شده است؛ سپس نمونه‌هایی از این تمبرها روی پاکت، بارنامه یا اسناد پستی ارائه می‌شود. در قسمت بعد پاکت‌هایی با دو نوع سانسور نظامی ایران و عثمانی و دو تمبر ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه مورد تحلیل قرار می‌گیرد و طبق نظر تعدادی از کارشناسان تاریخ پست ایران مشخص می‌شود این پاکت‌ها جنبه فیلاتلیک یا یادبودی داشته‌اند. در بخش‌های بعدی بعضی از ارورها و اشتباهات چاپی این تمبرها معرفی می‌شود و در مورد مجموعه تمبرهای کرمانشاه برنارد لوکاس فقید اطلاعاتی داده می‌شود. در قسمت آخر مهر بدون نقطه در ۲۴ شاهی کرمانشاه معرفی می‌شود و مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. با ارائه یک سند و دلایلی نتیجه گرفته می‌شود که این نوع سورشاز^۱ هم اصیل است.

کلیدواژه‌ها: تمبر، کرمانشاه، سورشاز^۱، مهر دستی، ۱۲ شاهی، ۲۴ شاهی، سانسور.

Keywords: Stamp, Kermanschah, Surcharge, Handstamp, 12 Chahis, 24 Chahis, Censor.

مقدمه

در جریان جنگ جهانی اول، نیروهای نظامی عثمانی برای مقابله با نیروهای روسی در همدان وارد کرمانشاه شدند. به سبب کمبود تمبر برای نامه عادی و سفارشی به خارج برای نیروهای مهاجم، تمبرهای یک قرانی سری احمدی کوچک با مهر دستی 12 Chahis و 24 Chahis سورشاز^۱ شدند. تمبرهای تغییر قیمت یافته از ژانویه تا اواخر آوریل 1917 (برابر با دی‌ماه ۱۲۹۵ تا اردیبهشت ماه ۱۲۹۶ / ربیع‌الاول تا رجب ۱۳۳۵) در جریان بودند. پاکت‌های کامل که در پست مصرف شده باشند و یا اجازه تسلیم امانت بسیار کمیاب هستند (منبع: کتاب تمبرهای دوره احمدشاه قاجار نوشته آقای مهرداد صدری چاپ 2018 صفحه ۵۷). البته آقای مهرداد صدری معتقدند هدف چاپ این تمبرها می‌تواند سوء استفاده از موقعیت هرج و مرج و تهیه یک مقدار تمبر برای فروش به تمبرفروش‌ها و کلکسیونرها باشد زیرا این تمبرها خیلی کم مصرف شدند و به این اندازه تمبرهای ارقام ریز موجود بوده است؛ همچنین اگر نیاز به ۲۴ شاهی داشته‌اند می‌توانستند از دو عدد ۱۲ شاهی استفاده کنند. به نظر ایشان این اقدام می‌توانسته توسط میرزا مسیح خان رئیس پست کرمانشاه که ارتباط زیادی با کلکسیونرها و فروشنده‌های تمبر داشته انجام شده باشد.

شکل ۱: تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه

شکل ۲: تمبر ۲۴ شاهی کرمانشاه

Chahis 12 24

شکل ۳: سه مهر دستی سورشاز^۱ کرمانشاه

سورشاز^۱ تمبرهای کرمانشاه به صورت مهر دستی^۲ بوده است و اعداد 12 و 24 مهر دستی جداگانه‌ای از قسمت Chahis داشته‌اند؛ به همین دلیل زاویه و فاصله این دو قسمت از مهر سورشاز^۱ در تمبرهای مختلف نسبت به هم متفاوت است.

^۱ سورشاز^۱ (Surcharge): هر نوع از روچاپ یا مهر دستی برای تغییر قیمت یا تغییر واحد قیمت روی تمبر (منبع: راهنمای تمبرهای کلاسیک ایران، ویراست چهارم، نوشته گروه

تمبرشناسی ایران، صفحه III).

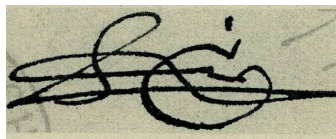
^۲ مهر دستی (Handstamp): نوعی مهر یا سورشاز^۱ که توسط مهر جویی، فلزی یا ... با دست روی تمبر زده می‌شود (منبع: همان، صفحه IV).

بررسی پاکت، بارنامه یا اسناد پستی

شکل ۴: بارنامه با تمهر ۱۲ شاهی کرمانشاه، متعلق به مجموعه آقای ایرج افتخار

این بارنامه در تاریخ ۱۲ آوریل ۱۹۱۷ برای ارسال محموله از کرمانشاه به همدان، صادر شده است و تمهر ۱۲ شاهی سورشارژ کرمانشاه و مهر KERMANCHAH No 2 را دارد. بیشتر پاکت‌ها و بارنامه‌هایی که تمهرهای کرمانشاه در آن‌ها استفاده شده است امضای رئیس پست کرمانشاه را دارند (منبع: توضیحات آقای مهرداد صدری در صفحه متعلق به مجموعه آقای ایرج افتخار).

شکل ۵: امضای رئیس پست کرمانشاه

شکل ۶: بارنامه با تمهر ۱۲ شاهی کرمانشاه و ۴ تمهر دیگر از سری احمدی کوچک متعلق به مجموعه آقای Bjorn Sohrne

تصویر شماره ۶ یک بارنامه با تمهر سورشارژ ۱۲ شاهی کرمانشاه و ۴ عدد تمهرهای قرانی و تومانی احمدی کوچک را نشان می‌دهد که با مهر شماره ۲ کرمانشاه در تاریخ ۱۵ آوریل ۱۹۱۷ باطل شده است. آثار مهر پستی همدان در پشت بارنامه قابل مشاهده است.

contre présentation du barnameh N° ci dessus. après: که بارنامه نمره فوق را ارائه میدهد تسلیم نماید

Nature du colis جنس بسته

Valeur du colis قیمت بسته

Poids du colis وزن بسته

Contenu du colis محتوی بسته

remis à la poste par M. امانت مذکور را آقای از به پست داده است

A le در تاریخ ۱۲۹۶

Le Chef du bureau, رئیس دفتر محترم

Taxes perçues		حقوق پستی	
	فران	دینار	
transport farsakh	۱۳		کرایه فرسخ
assurance	۱۳	۵۰	حقوق بیمه
barnameh		۹۰	بارنامه
Totaux	۲۶	۴۰	جمع

شکل ۷: بارنامه با تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه و محموله دزدیده شده

در تصویر شماره ۷ یک بارنامه جالب (برگ اجازه تسلیم امانت) مشاهده می‌شود که پشت بارنامه به رنگ قرمز نوشته شده که: «امانت راجع به این بارنامه در دفتر پست کرمانشاهان به سرقت رفته و بارنامه به مقصد ارسال نشده است». به نوشته آقای بهروز نصر در گروه تلگرامی IPSC این بارنامه جالب تاریخ جنگ را نشان می‌دهد. فرستنده بارش را در اواخر اشغال کرمانشاه به پستخانه تحویل داد (۲۶ حمل «فروردین» ۱۲۹۶ خورشیدی برابر با ۱۵ آوریل ۱۹۱۷ میلادی). بارنامه با ریت صحیح پستی درست شد ولی در شلوغی رفتن ترک‌ها از کرمانشاه، جنس را از پستخانه دزدیدند. بعد از چند ماه در تاریخ ۲۷ آگوست ۱۹۱۷ این بارنامه را با مهر KERMANCHAH No 2 باطل کردند.

شکل ۸: تکه با جفت ۱۲ شاهی کرمانشاه

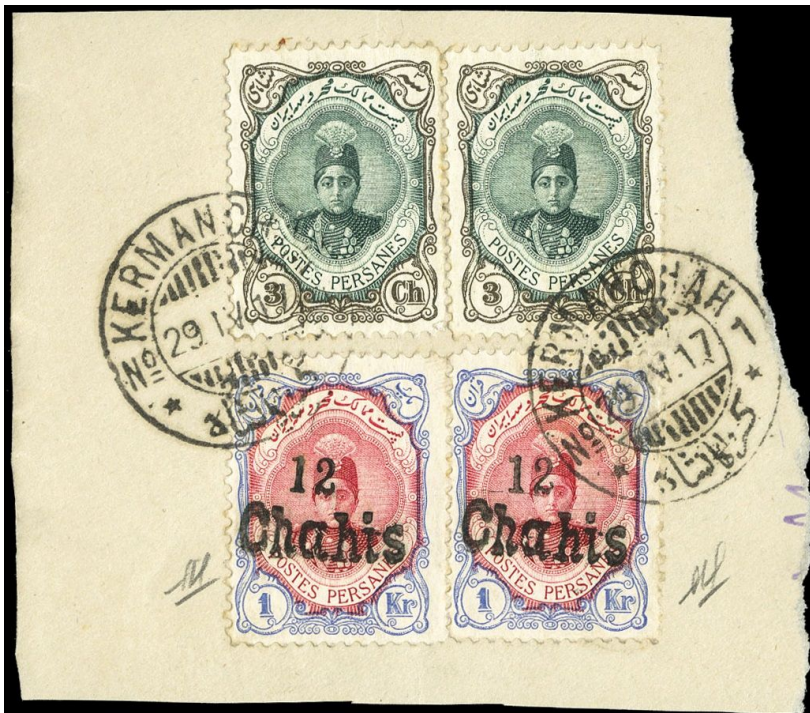
در شکل ۸ جفت ۱۲ شاهی کرمانشاه در تاریخ ۱۰ مارس ۱۹۱۷ با مهر شماره ۲ کرمانشاه باطل شده است. رنگ جوهر مهرهای ۱۲ و Chahis با هم متفاوت است.

شکل ۱۰: تصویر کامل مهر از کتاب آقای فرزین مصور رحمانی

شکل ۹: دو طرف یک تکه با تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه و مهر پستخانه مبارکه صحنه پشت آن.

در شکل ۹ تصویر رو و پشت یک تکه با تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه و ۲ قران احمدی کوچک با مهر کرمانشاهان صادر و تاریخ ۲۵ مارس ۱۹۱۷ دیده می شود. پشت تکه قسمتی از مهر پستخانه مبارکه صحنه وجود دارد.

شکل ۱۱: تکه با دو عدد ۱۲ شاهی کرمانشاه

شکل ۱۲: تکه با ۱۲ شاهی کرمانشاه، متعلق به مجموعه آقای ابرج افتخار

شکل ۱۱ دو عدد ۱۲ شاهی کرمانشاه به همراه دو عدد ۳ شاهی احمدی کوچک و مهر KERMANCHAH No 1 با تاریخ ۲۹ آپریل ۱۹۱۷ را روی تکه نشان می دهد. تکه شکل ۱۲ قسمتی از یک پاکت بوده که تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه به همراه تمبرهای ۱ قران احمدی کوچک و سورشارژ یک شاهی ۱۹۱۴ روی ۱۳ شاهی احمدی کوچک در تاریخ ۸ آپریل ۱۹۱۷ با مهر شماره ۱ کرمانشاه باطل شده است.

شکل ۱۳: قسمتی از ورقه ابطال تمبر ۱۰۴ عدد پاکت، متعلق به مجموعه آقای جاوید محمدی

شکل ۱۳ قسمتی از یک سند بسیار جالب را نشان می‌دهد. در پستخانه‌ها زمانی که ارقام ریز تمبر مورد نیاز برای پاکت عادی و سفارشی مانند ۳، ۶، ۱۲ یا ۲۴ شاهی به تعداد کافی موجود نبوده، مجموع تمبر مورد نیاز برای تعداد زیادی پاکت را با رقم‌های درشت تومانی و قرانی که موجود بوده روی یک ورقه می‌چسبانند و بعد از نوشتن مشخصات و صورت جلسه و امضا، تمبرها را باطل می‌کردند. روی این پاکت‌های بدون تمبر نیز معمولاً نوشته می‌شده «تمبر در ورقه باطل شد» یا «تمبر در ورقه». پایین این برگه نوشته شده «۹۵ طغرا (واحد شمارش پاکت نامه) رسمی و ۹ طغرا سفارشی صحیح است» و امضا شده است (در کل ۱۰۴ پاکت). در قسمت جدا شده این سند، تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه با تاریخ ۱۸ فوریه ۱۹۱۷ به همراه ۱ شاهی احمدی کوچک با مهر شماره ۱ کرمانشاه باطل شده است.

شکل ۱۴: تکه با ۲۴ شاهی کرمانشاه متعلق به آقای نظام انصاری

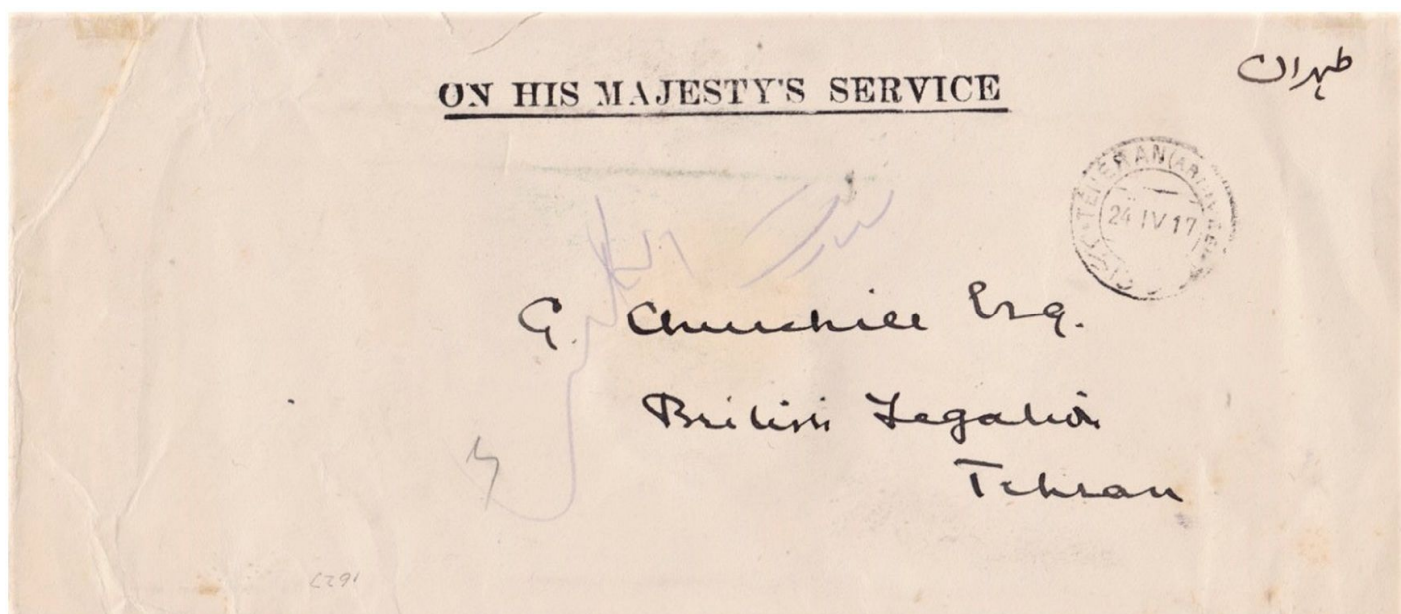

شکل ۱۵: ۲۴ شاهی کرمانشاه باطل

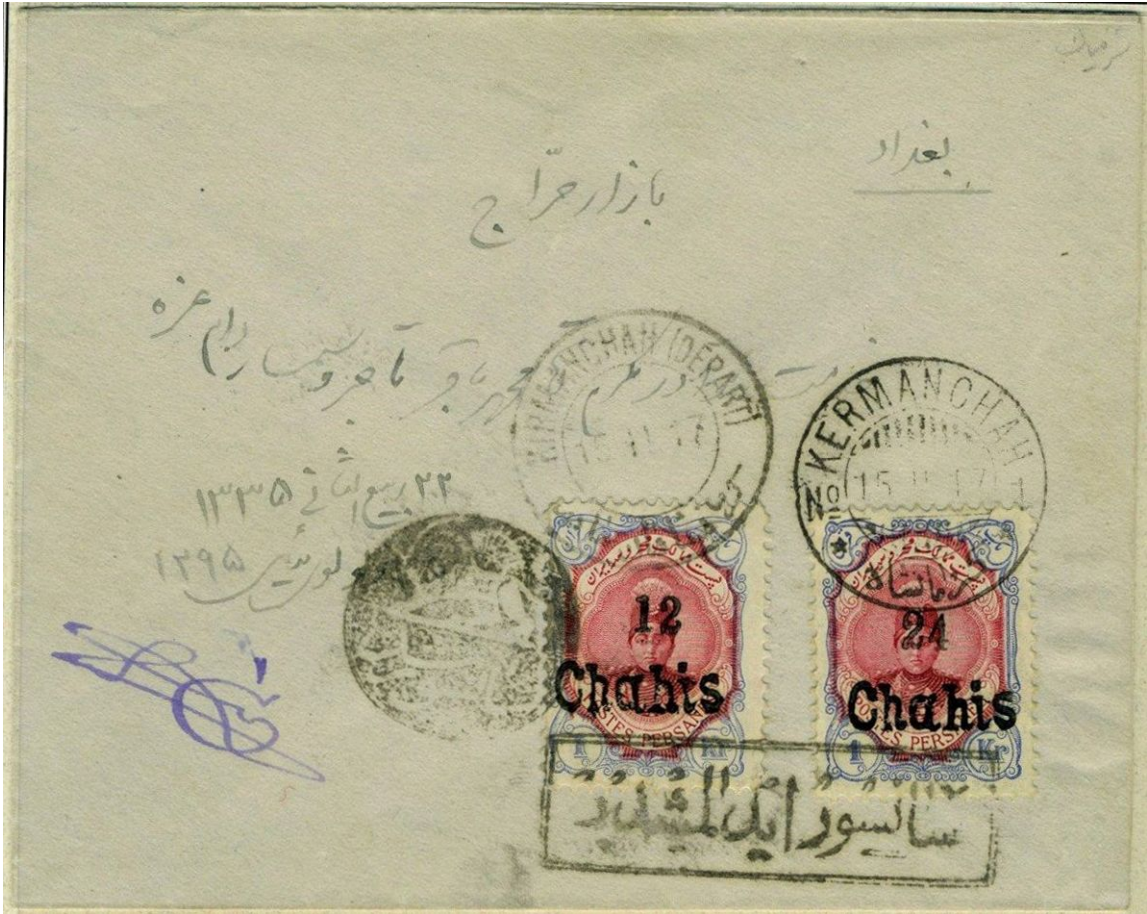
شکل ۱۶: ۲۴ شاهی کرمانشاه باطل

در شکل ۱۴ تمبر ۲۴ شاهی کرمانشاه روی تکه با مهر KERMANCHAH No 1 در تاریخ ۲۲ آپریل ۱۹۱۷ باطل شده است. شکل ۱۵ نیز تمبر ۲۴ شاهی باطل در تاریخ ۱۴ (فوریه یا مارس) ۱۹۱۷ را نشان می‌دهد.

شکل ۱۷: پاکت با یک ۱۲ شاهی کرمانشاه ارسال به سفارت انگلیس در تهران، متعلق به مجموعه آقای Bjorn Sohrne

پاکت تصویر شماره ۱۷ در تاریخ ۱۲ آوریل ۱۹۱۷ از کرمانشاه به سفارت انگلیس در تهران ارسال شده است. روی تمبر سورشارژ ۱۲ شاهی کرمانشاه مهر (KERMANCHAH (DEPART) کرمانشاهان صادر زده شده است. لاک و مهر قرمز رنگ روی پاکت آرم سلطنتی امپراطوری بریتانیا (Royal coat of arms of the United Kingdom) را نشان می‌دهد و پایین آن قسمتی از کلمه KERMANS SHAH قابل خواندن است. پشت پاکت مهر پستی (TEHERAN (ARRIVEE) تهران وارد، با تاریخ ۲۴ آوریل ۱۹۱۷ وجود دارد.

شکل ۱۸: پاکت با تمبرهای ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه، مهر نگاتیو سانسور شد و مهر مستطیلی سانسور ایدلمشدر متعلق به مجموعه آقای ایرج افتخار

شکل ۱۹: پاکت با تمبرهای ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه، مهر نگاتیو سانسور شد و مهر مستطیلی سانسور ایدلمشدر متعلق به مجموعه آقای ناصر رجبزاده

شکل ۱۸ و ۱۹ دو پاکت با تمبرهای ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه را نشان می‌دهد. هر دو در تاریخ ۱۵ فوریه ۱۹۱۷ با مهرهای پستی KERMANCHAH (DEPART) و KERMANCHAH No 1 کرمانشاهان صادر، باطل شدند و مهر نگاتیو سانسور شد با شیر و خورشید (سانسور نظامی ایران)، همچنین مهر مستطیلی سانسور ایدلمشدر (سانسور نظامی عثمانی) را دارند. چند پاکت مشابه با این ترکیب دیده شده است که امضای رئیس پست را دارند و در تاریخ مشابه به بغداد یا کاظمین ارسال شده‌اند ولی مهر ورود یا مهر شهر دیگری را ندارند. نظر آقای بهروز نصر در مورد این پاکت‌ها این است که تمام این پاکت‌ها را رئیس پست کرمانشاه درست کرده و خودش هم امضا کرده و بعد از این که به تهران آمده این‌ها را فروخته است. آقای نصر این داستان را از کسی شنیده‌اند که خودش آنجا بوده و یکی از پاکت‌ها را از رئیس پست خریده است. به نظر ایشان با این که تمام تمبرها، مهرهای پستی و مهرهای سانسور در این پاکت‌ها اصل هستند ولی باید به‌عنوان فیلاتلیک یا یادبودی نگاهشان کرد. آقای ایرج افتخار نیز قبلاً در نظراتشان اشاره کردند که این نمونه پاکت‌ها فیلاتلیک هستند. در یک مقاله که توسط آقای شریفیان در مورد تمبرهای کرمانشاه نوشته شده است درباره این نوع پاکت‌ها این مطلب درج شده است: «یک روز آقای Amoudeh پنج عدد پاکت برای فروش به انجمن فیلاتلیک ایران که در آن زمان در خانه دکتر دادخواه برگزار می‌شد ارائه کرد؛ هر کدام داری یک تمبر ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه و مهر نظامی امپراطوری عثمانی و مهر شیر و خورشید ایران؛ از آنجایی که بیشتر افراد حاضر در آن جلسه ایشان را به‌عنوان رئیس پست کرمانشاه در سال ۱۹۱۷ می‌شناختند پاکت‌ها را از ایشان خریدند؛ که دو عدد آقای شریفیان، یک عدد دکتر دادخواه یک عدد آقای چایچی و یک عدد هم آقای حاج حسین فرحبخش خریداری کردند. همچنین دکتر دادخواه ۵ بارنامه دارای تمبر ۱۲ شاهی کرمانشاه خریداری کردند.» به نظر آقای شریفیان تمبرهای کرمانشاه بسیار کم استفاده شدند و تمبرهای باطل این سری احتمالاً از تمبرهای با مهر السلطان محمد علی شاه قاجار یا سری کودتا با مهر جمادی الاخری کمتر مصرف شده است. ایشان اعتقاد داشتند ابهامی در علت تهیه این سورشارژ توسط اداره پست کرمانشاه وجود دارد و شاید آن‌ها می‌خواستند از موقعیتی که به خاطر کمبود ارتباط با تهران پیش آمده بود استفاده کنند تا یک تمبر با سورشارژ نایاب برای فیلاتلی ایران درست کنند (منبع بولتن شماره ۶۰ IPSC). آقای ناصر رجب‌زاده نیز به نقل از آقای چایچی اتفاق مشابهی را نقل کردند که «رئیس پست کرمانشاه کلاً ۵ پاکت به حاج حسین فرحبخش فروخته است و بعداً توسط ایشان میان افراد فروخته و پخش شده است». پس می‌توان تعداد حدودی این نوع پاکت‌ها را ۵ عدد در نظر گرفت.

شکل ۲۰: یک طرف پاکت با تمبر ۲۴ شاهی کرمانشاه، مهر نگاتیو سانسور شد و مهر مستطیلی سانسور ایدلمشدر

پاکت بالا (فقط یک طرف پاکت است و پشت آن جدا شده) کمی با آن پاکت‌های قبلی متفاوت است. در این مورد فقط تمبر ۲۴ شاهی روی پاکت خورده و تاریخ مهر ۱۳ فوریه است. نمی‌توان کاملاً مطمئن بود که این پاکت هم فیلاتلیک است.

ارورها و اشتباهات چاپی

شکل ۲۱: ارور چاپ دبل 24

شکل ۲۲: نگرفتگی مهر در قسمت بالای اعداد 2 و 4

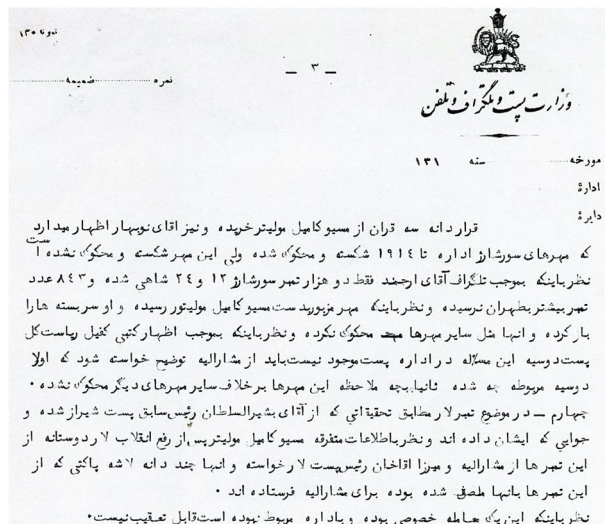
شکل ۲۳: خطوط چاپی اضافی

شکل ۲۴: جوهر اضافه یا Over inked

در بعضی نمونه‌ها مانند تصاویر بالا مهر دستی سورشارژ با اشتباهات چاپی یا ارور، روی تمبر خورده است. در یک مطلب که توسط آقای Napier نوشته شده است به وجود وارثیه جوهر آبی در مهر ۲۴ و رنگ سیاه مهر Chahis و برعکس، در چندین تمبر اشاره شده است ولی از این وارثیه تا کنون تصویری توسط نگارنده مشاهده نشده است.

تیراژ تمبرها و نامه اعتراضی

دوم - در باب تمبرهای ۱۲ شاهی و ۲۴ شاهی کرمانشاه مطابق تلگراف‌جوابیه اقا میرزا مسیح خان ارجمند رئیس‌حالیه پست‌کلان و رئیس سابق پست‌کرمانشاهان در موقع مهاجرت دو هزار عدد تمبر - قرانی متشابه سورشارژ ۱۲ و ۲۴ شاهی خورده و مقداری از باقی مانده آن تمبرها بانضمام مهرهای سورشارژ در دو بسته مهور بمهر رئیس‌پست و تلگراف اجل^۳ بعنوان ریاست کل پست ارسال طهران گشته با مراجعه بدفتر محاسبات تمبر معلوم گردید هادل ۱۳۶ عدد تمبر ۱۲ شاهی و ۷۰۷ عدد تمبر ۲۴ شاهی بظهران رسیده و مطابق صورت‌لذباشخاص متعدد به قیمت اصلی فروخته شده که از جمله ۳۳۸ عدد خود سیمولیتور خریداری نموده و مطابق اظهاراتیکه آقای میرزا محمدعلیخان نویسنده ر.ر. اسد در کمیسیون نبودند آقای شوچه‌رخان عضو تلگرافخانه در موقع مراجعت از مهاجرت تمبر سی عدد از این تمبرها را از قراردانه پنج‌تومان بپایان فروخته و مشارالیه چند دانه از قراردانه ده تومان به جنابان آقای مخبرالسلطنه و آقای حکم‌الملک فروخته ده عدد از آن تمبرها را هم به کنتل نی پیچ از قراردانه ده تومان فروخته ولی کنتل نیزور پس از چندی مشارالیه را ملاقات و مقداری از این تمبرها باوراء داده ایراد میکند که چرا آنقدر به قیمت گران با فروخته و اظهار داشته است که اگر رئیس کل پست به قیمت خیلی نازل خریدی علاوه میزاهدادی حاضر تمبر فروشی در بوتیکه از فروکش بظهران مراجعت نموده مشارالیه اظهار داشته است که هادل ۳۸۰۶ دانه از این تمبرها از

شکل ۲۵: قسمتی از نامه اعتراضی در مورد عملکرد مولیتور نسبت به چندین تمبر از جمله تمبرهای کرمانشاه

در کاتالوگ آقای فریدون نوین فرج‌بخش تیراژ تمبرهای کرمانشاه هر رقم ۱۰۰۰ عدد نوشته شده است. یک نامه اداری با سربرگ وزارت پست و تلگراف و تلفن هم وجود دارد که تعداد این تمبرها را ۱۰۰۰ عدد از هر رقم اعلام می‌کند و اعتراض‌هایی هم به نحوه برخورد کامیل مولیتور با این تمبرها در آن نامه نوشته شده است. البته آقای فرزین مصور رحمانی اعتقاد دارند که آن نامه برای بی‌آبرو کردن مولیتور نوشته شده و هرگز امضا نشد؛ وزیر پست پس از تحقیقات، مولیتور را خواست و او را به‌عنوان مدیر پست منصوب کرد.

مجموعه تمبرهای کرمانشاه برنارد لوکاس فقید

تمبرهای کرمانشاه با توجه به تیراژ کم و عرضه محدود به کلکسیونرها در طول تاریخ فیلاتلی ایران از پرطرفدارترین تمبرها شمرده می‌شدند و همیشه قیمت نسبتاً گرانی بین تمبرهای هم دوره خود داشتند. در سال ۲۰۱۸ بعد از فوت آقای برنارد لوکاس رئیس سابق انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران و از محققین برجسته فیلاتلی ایران، خانواده وی تمام مجموعه و تمبرهای لوکاس را به مؤسسه حراجی Cavendish در انگلستان برای فروش تحویل دادند و حراج کوندیش نیز در دو نوبت حراج، تمام مجموعه لوکاس را به فروش رساند. در این مجموعه تعداد قابل توجهی از تمبرهای مینت^۳ کرمانشاه نیز وجود داشت که تا قبل از عرضه، کسی از وجود این تعداد تمبر خبر نداشت. تا همین چند سال پیش دو عدد تمبر ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه در صورت بی‌شارنیه بودن حدود ۲۵۰۰ دلار خرید و فروش می‌شدند که عرضه این تعداد تمبر به صورت یکجا باعث شد قیمت این سری به حدود یک سوم قیمت قبلی برسد.

^۳ تمبر مینت (Mint): تمبر بی‌باطل با چسب اصلی، تمبر با شرایط اصلی زمان انتشار؛ یعنی استفاده نشده و با چسب اصلی در صورتی که از ابتدا به صورت چسب‌دار منتشر شده باشد. (منبع: راهنمای تمبرهای کلاسیک ایران، ویراست چهارم، نوشته گروه تمبرشناسی ایران، صفحه IV).

تعداد تمبرهای باطل نشده کرمانشاه که از مجموعه برنارد لوکاس فقید در حراج کوندیش به فروش رسید به شرح زیر است.

۱۲ شاهی: ۱۰۷ عدد به صورت تک، بلوک و شیت بزرگ.

۲۴ شاهی: ۱۴۸ عدد به صورت تک، بلوک و شیت بزرگ.

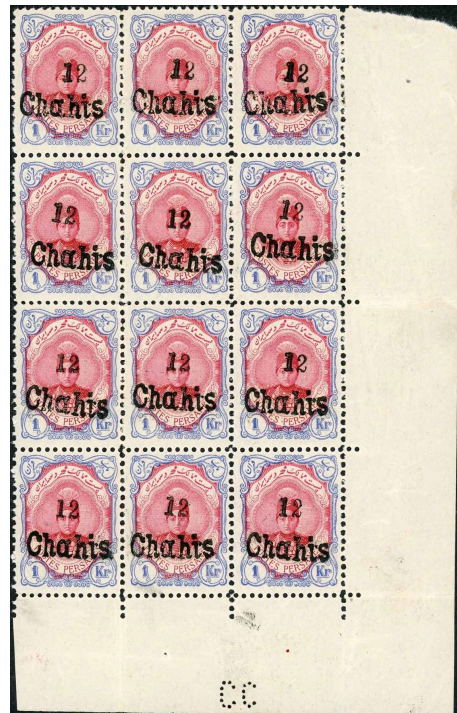
۲۴ شاهی مهر بدون نقطه: ۴۳ به صورت تک، بلوک و شیت بزرگ.

شکل ۲۶: ورق ۵۰ تایی ۲۴ شاهی کرمانشاه با پرفراز CC پایین ورق که بزرگترین بلوک دیده شده است؛ از مجموعه سابق برنارد لوکاس فقید، متعلق به آقای سایمون بنیسی

شکل ۲۷: ورق ۱۶ تایی ۱۲ شاهی کرمانشاه از مجموعه سابق برنارد لوکاس

شکل ۲۸: ورق ۱۲ تایی ۱۲ شاهی کرمانشاه با پرفراز CC پایین ورق از مجموعه سابق برنارد لوکاس

مهر دستی بدون نقطه ۲۴ شاهی کرمانشاه

شکل ۲۹: تمبر ۲۴ شاهی با مهر دستی بدون نقطه

Chahis

شکل ۳۰: کلمه Chahis در مهر دستی بدون نقطه

شکل ۳۱: سورشارژ با جوهر رقیق تر

شکل ۳۲: ارور عدد 24 اضافه

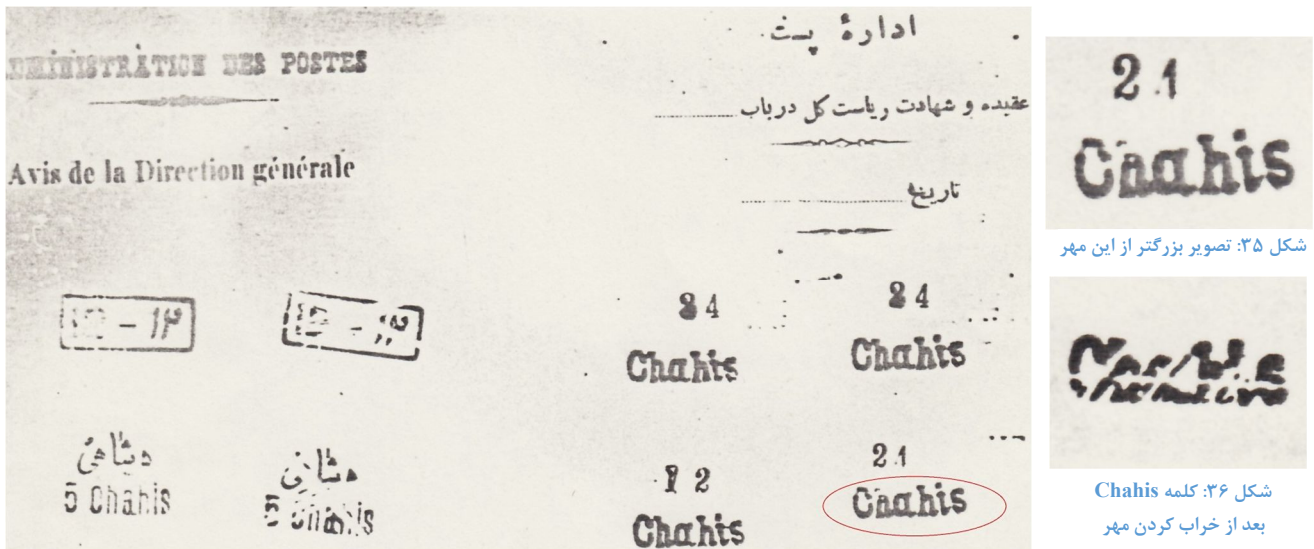

شکل ۳۳: شیت ۲۰ تایی از سورشارژ نوع دوم ۲۴ شاهی از مجموعه سابق برنارد لوکاس فقید

تمام تمبرهایی که سورشارژ اصل ۱۲ یا ۲۴ شاهی کرمانشاه روی آن‌ها خورده تمبر ۱ قران احمدی کوچک پرتره کشیده با دندان 11.5 x 11 هستند. در همه تمبرهای باطل اصل کرمانشاه و مواردی که تا کنون روی پاکت، بارنامه یا تکه دیده شده است، در مهر Chahis بین حروف i و s یک نقطه یا خط جوهری کوچک وجود دارد. در میان تمبرهای ۲۴ شاهی کرمانشاه که از مجموعه برنارد لوکاس عرضه شد تعدادی از تمبرها به صورت تک، بلوک یا شیت چندتایی وجود دارد که این نقطه یا خط جوهری کوچک بین حروف i و s را ندارند. البته قبلا هم چند شیت مشابه این نمونه‌ها در مجموعه آقای ایرج افتخار دیده شده است که احتمالا آن‌ها هم از همین منبع تهیه شده بودند (در این مقاله این نوع از مهر، بدون نقطه نامیده می‌شود). تاکنون در میان تمبرهای برنارد لوکاس فقید و تمبرهای مجموعه آقای ایرج افتخار در مجموع ۸۰ عدد ۲۴ شاهی با این مهر بدون نقطه مشاهده شده است و می‌توان این نظریه را مطرح کرد که این مهر دستی احتمالا روی یک ورق ۱۰۰ تایی در زمان دیگری نسبت به مهر نقطه‌دار زده شده است. در بعضی از تمبرهای ۲۴ شاهی با مهر بدون نقطه، جوهر مهر در کلمه Chahis تا حدودی غلظت کمتری دارد و آبکی‌تر است و در مواردی رگه‌های رنگ آبی تیره هم در جوهر دیده می‌شود. ضخامت حروف در این نوع تمبرها کمتر از مهر پرنرنگ‌تر است که این اتفاق به خاطر کمتر بودن غلظت جوهر پیش آمده است. باید توجه شود مهر بی‌نقطه فقط در بعضی از تمبرهای ۲۴ شاهی مینت دیده شده است و تا کنون نمونه‌ای از تمبر ۱۲ شاهی بدون نقطه جوهری بین این دو حرف مشاهده نشده است.

نکته دیگری که می‌تواند اصالت این نوع از سورشارژ را نشان بدهد این است که خود تمبرهای ۱ قران احمدی کوچک، اصل و پرتره بلند با دندان 11.5 x 11 هستند یعنی دقیقا همان تمبرهایی که برای سورشارژ کرمانشاه استفاده شده است. در مجموعه تمبرهای برنارد لوکاس شیت‌هایی از هر دو نوع مهر وجود دارد که می‌تواند نشان دهد احتمالا این تمبرها از یک منبع تهیه شده‌اند.

نکته جالبی که می‌توان در ادامه اضافه کرد این است که یک سند تاریخی با سربرگ اداره پست، قبلا توسط آقای فرزین مصور رحمانی ارائه شده بود. این سند تعدادی از سورشارژها و مهرهای دستی تمبرهای ایران بین اواخر دوره مظفرالدین شاه تا دوره احمدشاه را نشان می‌دهد. در این سند قبل از اینکه مهر شکسته و معدوم شود و غیر قابل استفاده باشد (معمولا با حک کردن حرف بزرگ X وسط مهر) یک نمونه از آن را روی کاغذ زده‌اند و بعد از خراب کردن مهر دستی هم یک نمونه زده شده است. آقای مصور رحمانی در مورد این سند اعلام کردند: «من این ورقه‌ها را سال ۱۳۵۷ در یک جلسه در دفتر دکتر دادخواه گرفتم و کپی کردم؛ در صفحه اول که به زبان فرانسوی بود دو امضا و یک مهر وجود داشت که احتمالا مربوط به اشخاصی بوده که این برگه‌ها را آماده کردند». در این سند نمونه‌ای از مهر Chahis برای ۲۴ شاهی دیده می‌شود که این نقطه جوهری بین حروف i و s در آن وجود ندارد.

شکل ۳۵: تصویر بزرگتر از این مهر

شکل ۳۶: کلمه Chahis بعد از خراب کردن مهر

شکل ۳۴: ورقه مربوط به مهرهای دستی در اداره پست که این سورشارژ نوع دوم Chahis بدون نقطه جوهری بین حروف i و s هم در آن وجود دارد

نظر آقای مهرداد صدری در مورد این نوع مهر این است که احتمالا بعد از تمیز کردن مهر اصلی، با جوهری متفاوت دوباره تعدادی تمبر را مهر زده‌اند و بهتر است از این تمبرها با عنوان Not Regularly Issued نام برد. برآیند نظر کمیته کارشناسی IPSC در مورد این نوع مهر بعد از بررسی، تحقیق و بحث‌های زیاد این است که به احتمال خیلی زیاد این نوع مهر Chahis مهر دستی جداگانه‌ای از مهر اصلی نیست ولی به دلایلی این نقطه جوهری در مهر این تمبرها وجود ندارد. ممکن است این تمبرها در زمان دیگری نسبت به تمبرهای ۲۴ شاهی که این نقطه را بین حروف i و s دارند سورشارژ شده باشند و تغییر کوچکی در این قسمت از کلیشه مهر دستی انجام شده باشد. با توجه به تاییدیه شماره 210206-002، کمیته کارشناسی IPSC این نوع تمبرهای با مهر بدون نقطه را در دسته تمبرهای «به طور رسمی منتشر و مصرف نشده» قرار داده است.

نتیجه‌گیری

همانطور که گفته شد تمبرهای موقتی کرمانشاه به دلیل اشغال این منطقه توسط قوای نظامی عثمانی و کمبود تمبر برای نامه عادی و سفارشی یا سوء استفاده از موقعیت هرج و مرج و تهیه یک مقدار تمبر برای فروش به تمبرفروش‌ها و کلکسیونرها سورشارژ شدند. در این مقاله در مورد این سورشارژ، ارورهای آن، استفاده این تمبرها روی پاکت، بارنامه یا اسناد دیگر و مجموعه تمبرهای کرمانشاه برنارد لوکاس فقید اطلاعاتی داده شد. در مورد پاکت‌هایی با دو تمبر ۱۲ و ۲۴ شاهی کرمانشاه و دو نوع سانسور نظامی ایران و عثمانی، نظر کارشناسان تاریخ پست ایران بر آن بود که این نوع پاکت‌ها به تعداد بسیار محدود توسط رئیس پست کرمانشاه درست شده و جنبه فیلاتلیک یا یادبودی داشته است. در قسمت آخر مقاله، نوع بدون نقطه از مهر Chahis در ۲۴ شاهی کرمانشاه با کمی تفاوت نسبت به مهر اصلی معرفی شد. این نوع از مهر تا به حال روی تمبرهای باطل، پاکت، بارنامه یا تکه دیده نشده است. پس از بررسی، تحلیل و ارائه یک سند، دلایلی آورده شد که می‌تواند نشان دهد مهر بدون نقطه هم اصیل و همان مهر دستی قبلی با تغییرات کمی در کلیشه مهر و جوهر است که در زمان دیگری روی تعدادی از تمبرهای ۲۴ شاهی زده شده است و طبق نظر کارشناسان فیلاتلی ایران در دسته تمبرهای «به طور رسمی منتشر و مصرف نشده» قرار می‌گیرد.

1- Persiphila, Ahmad Shah Qajar, 2018 By Mehrdad Sadri.

2- The stamp of the reigns of Muhammad Ali Shah and Sultan Ahmad Shah by Lieut.-Col. G. F. Napier.

۳- راهنمای تمبرهای کلاسیک ایران، ویراست چهارم، نوشته گروه تمبرشناسی ایران.

۴- مجموعه سانسورها و نامه‌های نظامی آقای ایرج افتخار.

۵- مقاله آقای شریفیان در مورد تمبرهای کرمانشاه در بولتن شماره ۶۰ انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران صفحه ۸۰۴ و ۸۰۵.

۶- مهرهای پستخانه‌های ایران نوشته آقای فرزین مصور رحمانی، نسخه چاپی ۱۳۹۶، ص ۲۰۳.

۷- راهنمای تمبرهای ایران نوشته فریدون نوین فرح بخش.

۸- مطالب نوشته شده در گروه تلگرامی انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران.

۹- صحبت‌ها و تبادل نظرات با آقایان: مهرداد صدری، بهروز نصر، ایرج افتخار، فرزین مصور رحمانی و ناصر رجبزاده در بهمن ماه ۱۳۹۹.

۱۰- تاییدیه شماره 210206-002 انجمن مطالعات تمبرشناسی ایران IPSC.

۱۱- آرشیو تصاویر سایت آقایان: مهدی اسماعیلی mehdistamps.com، نظام انصاری tambr.net، مصطفی طهوری iranrare.com و مؤسسات حراجی

cavendish-auctions، cherrystoneauctions، davidfeldman

با تشکر فراوان از همه دوستان و عزیزانی که در تهیه مطالب، تصاویر و نظرات این مقاله به من کمک کردند از جمله آقایان: مهرداد صدری، بهروز نصر، ایرج افتخار، فرزین مصور، نظام انصاری، Bjorn Sohrne، ناصر رجبزاده، جاوید محمدی، علی شیرزاد و مصطفی طهوری.